

HYPERICUM 4, maart 2005

Determineerhulp bij de gesplitste taxa van de Standaardlijst 2003

O.G. Zijlstra

In de Standaardlijst 2003 zijn een aantal taxa van de voorgaande Standaardlijst gesplitst. De nieuwe soorten en ondersoorten zullen in de komende editie van de Heukels' Flora van Nederland en op een volgende FLORON-streeplijst terug te vinden zijn. Daar het zich echter laat aanzien dat zowel de nieuwe Heukels' als een nieuwe streeplijst dit jaar niet zullen verschijnen, willen we hier de nieuwe gesplitste taxa alvast behandelen. Waarnemingen van deze (onder)soorten kunnen dan ook dit jaar al worden doorgegeven.

***Amaranthus hybridus* s.l.**

Amaranthus hybridus (Groene amarant) wordt gesplitst in *A. hybridus* subsp. *hybridus* (Bastardamarant) en *A. hybridus* subsp. *bouchonii* (Franse amarant). Beide ondersoorten kennen we uit ons FLORON-district.

DIRKSE & al. (1998) sleutelen ze als volgt uit:

- 1 Bloemdekbladen smal spatelvormig, stomp, met een kort spitsje, meestal duidelijk langer dan de gesteelde vrucht. *A. retroflexus* (Papegaaienkruid)
- Bloemdekbladen lancetvormig, spits, ongeveer even lang als de vrucht of iets korter, vrucht gedekseld of ongedekseld. 2

- 2 Vrucht met deksel, regelmatig overdwars openspringend (**fig.1a**). Binnenste bloemdekbladen van de vrouwelijke bloemen (1,0)2,0-2,5(-3,4) mm lang.
..... *A. hybridus* subsp. *hybridus*

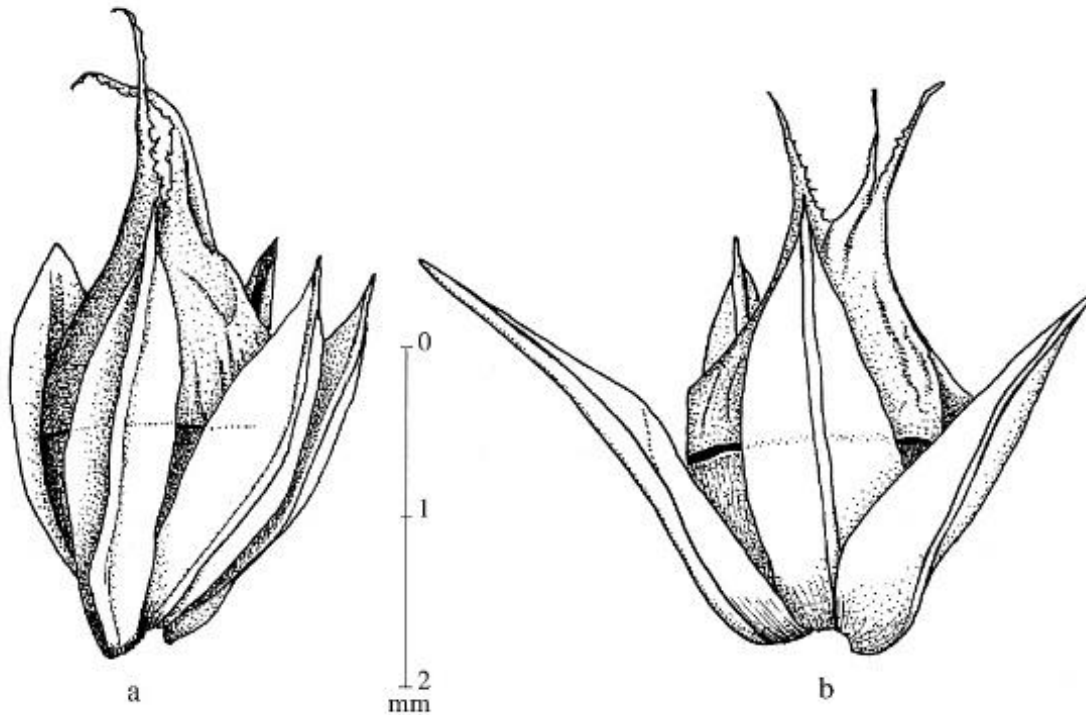

Fig.1a *Amaranthus hybridus* subsp. *hybridus* (bron Gorteria 24: 70)

- Vrucht zonder deksel, niet openspringend (**fig.1b**). Binnenste bloemdekbladen van de vrouwelijke bloemen (0,8)1,5(-2,2) mm lang. *A. hybridus* subsp. *bouchonii*

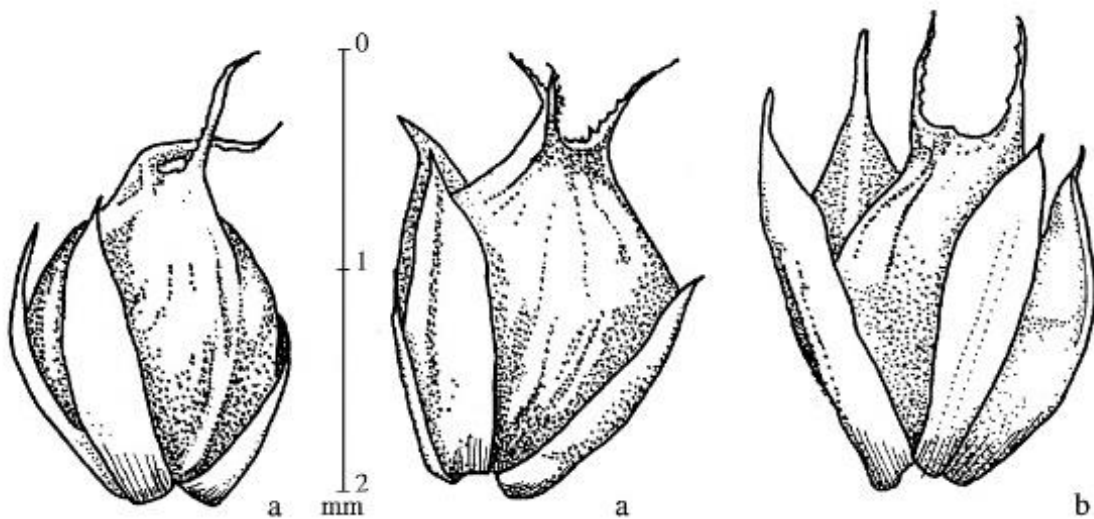

Fig.1b *Amaranthus hybridus* subsp. *bouchonii* (bron Gorteria 24: 69)

Carex ligerica* en *Carex reichenbachii

Carex ligerica (Rivierduinzegge) en *Carex reichenbachii* (Valse zandzegge) zijn weer terug op de Standaardlijst, na eerder bij *Carex arenaria* (Zandzegge) te zijn ondergebracht. Geen van beide soorten zijn ooit in Twente aangetroffen. Voor een recente sleutel zie bijvoorbeeld LAMBINON & *al.* (1998).

***Dactylorhiza maculata* s.l.**

Van *Dactylorhiza maculata* (Gevlekte orchis) wordt *Dactylorhiza fuchsii* (Bosorchis) afgesplitst. Groeiplaatsen in ons district kennen we niet. KREUTZ & DEKKER (2000) geven een melding van Bad Boekelo uit 1989, gebaseerd op een schriftelijke mededeling. Dit jaar zal Bad Boekelo in het kader van het nieuwe FLORON-monitoringproject door Pieter Stolwijk worden bezocht, zodat hierover meer duidelijkheid komt.

D. fuchsii onderscheidt zich van *D. maculata* door haar diep 3-lobbige kroonlip, waarvan de middelste lob ongeveer even breed is als de zijlobben (**fig.2**). De grootste breedte van het onderste stengelblad ligt in tegenstelling tot bij *D. maculata* in de bovenste helft van de bladschijf. De bladonderzijde is glanzend grijsgroen; bij *D. maculata* dof grijsgroen. *D. fuchsii* is een plant van kalkhoudende bodems; *D. maculata* heeft een voorkeur voor zure milieus.

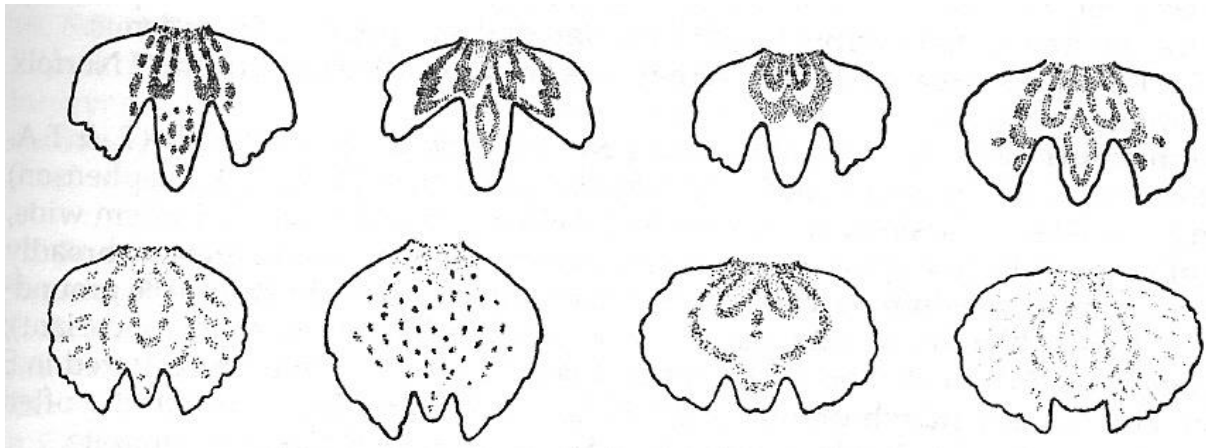

Fig.2 Onderlip *Dactylorhiza* bovenste rij: *D. fuchsii*; onderste rij: *D. maculata* (bron STACE, 1997)

***Panicum dichotomiflorum* s.l.**

Panicum dichotomiflorum (Kale gierst) wordt gesplitst in *Panicum dichotomiflorum* (Kale gierst) en *Panicum schinzii* (Zuid-Afrikaanse gierst). Beide taxa zijn recent in ons FLORON-district waargenomen, bijna alleen in maïsakkers.

REIJERSE & STOLWIJK (2002) geven de volgende sleutel:

- Aartje 2,5-3,5 mm lang, aan de top spits tot toegespitst. Onderste bloem steriel. Palea van de onderste bloem tijdens de bloei gesloten blijvend (**fig.3a**).
..... *P. dichotomiflorum*
- = Aartje 2,3-2,8 mm lang, aan de top stomp tot weinig spits. Onderste bloem mannelijk. Palea van de onderste bloem tijdens de bloei half-openstaand ('gapend' aartje) (**fig.3b**).
..... *P. schinzii*

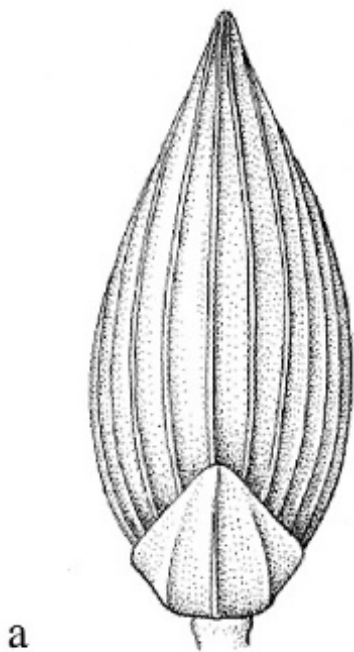

Fig.3a. *Panicum dichotomiflorum*
28: 79)

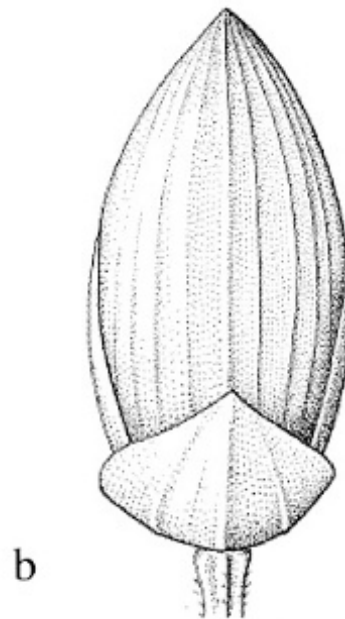

Fig.3b. *Panicum schinzii* (bron Gorteria
28: 79)

Pastinaca sativa

Pastinaca sativa (Pastinaak) wordt gesplitst in twee ondersoorten: *Pastinaca sativa* subsp. *sativa* (Pastinaak) en *Pastinaca sativa* subsp. *urens* (Brandpastinaak).

Pastinaca sativa subsp. *urens* is bij ons nog niet gevonden, maar breidt zich de laatste tijd vanuit Zuid- en Midden-Europa naar onze streken uit. Recent is ze bekend geworden van o.a. Zuid-Limburg. Ze is aangetroffen op ruderaal terreinen en aan rivieroeveren.

Sleutel, naar LAMBINON & al. (1998):

- Plant tot 1 m hoog. Takken een scherpe hoek (ca. 40°) met de hoofdstengel vormend. Stengel kantig, diep gegroefd. Schermen duidelijk ongelijk, de centrale groot, met (7-9)-20 stralen van ongelijke lengte; de langste schermstralen tot 7 cm lang.
.....*P. sativa* subsp. *sativa*
- = Plant tot meer dan 1,5 m hoog. Takken (in ieder geval de onderste) een hoek van ca. 60° met de hoofdstengel vormend. Stengel min of meer cilindervormig, zelden gestreept of iets gegroefd. Schermen enigszins ongelijk, de centrale tot weinig groter dan de overige. Schermstralen 5-7(-9), ongeveer gelijk van lengte; de langste schermstralen tot ongeveer 4 cm lang. *P. sativa* subsp. *urens*

Rosa

Rosa canina (Hondsroos), *Rosa rubiginosa* (Egelantier) en *Rosa villosa* (Viltroos) worden gesplitst in meerdere microsoorten. Binnen afzienbare tijd zal in Gorteria deze nieuwe indeling binnen de Rozen worden behandeld.

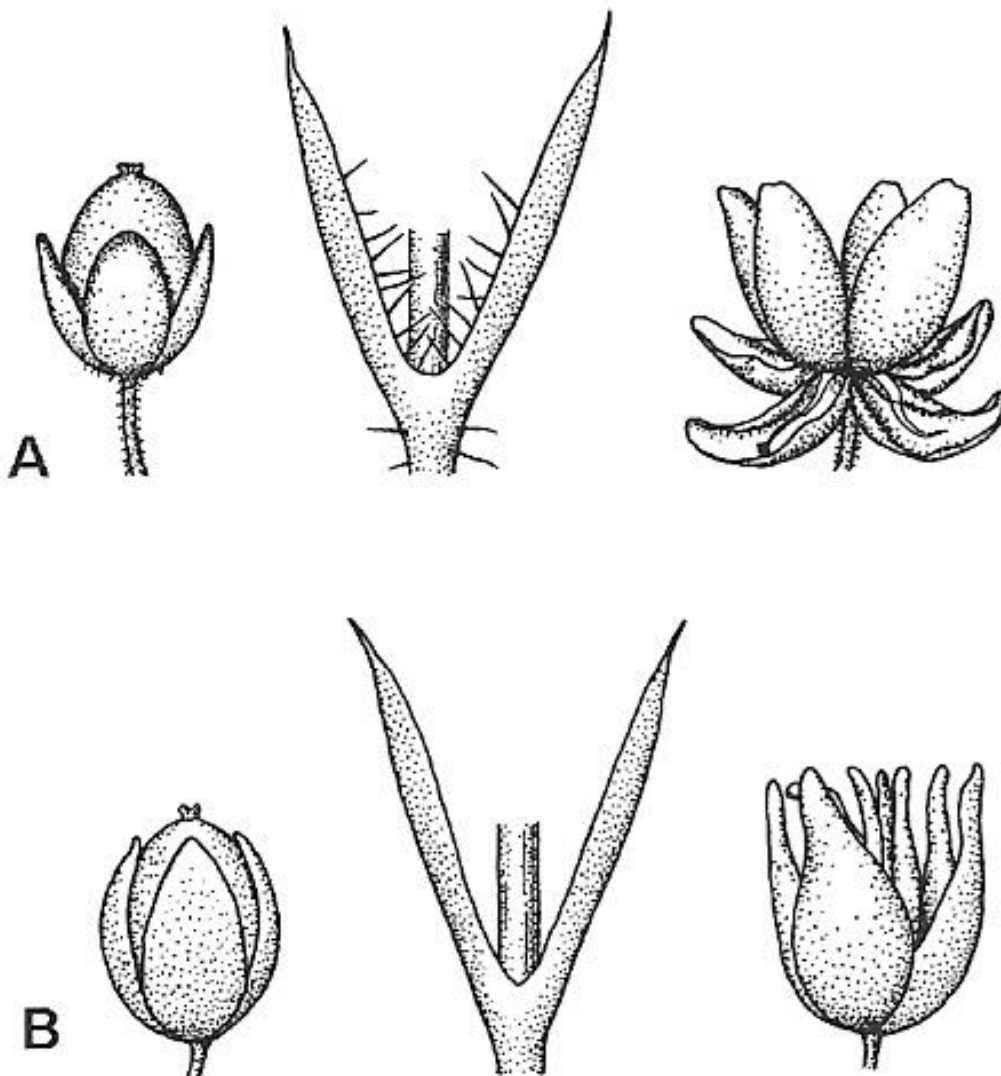
Overigens zijn er enkele ongerechtigheden in Tabel 3 van de Standaardlijst geslopen. Zo horen *Rosa columnifera* en *Rosa elliptica* niet bij de *Rosa canina*-, maar bij de *Rosa rubiginosa*-groep. De abusievelijk bij deze groep geplaatste *Rosa pseudoscabriuscula* hoort thuis bij de *Rosa villosa*-groep.

Een determinatiesleutel, beschrijvingen van de microsoorten alsmede taxonomische en ecologische achtergronden zijn te vinden bij THOMAES & al. (2004).

Sagina apetala

Sagina apetala (Tengere vetmuur) wordt opnieuw gesplitst in *Sagina apetala* subsp. *apetala* (Donkere vetmuur) en *Sagina apetala* subsp. *erecta* (Uitstaande vetmuur).

We kennen in ons FLORON-district alleen *Sagina apetala* subsp. *erecta*, die zich de laatste

vijftien jaar sterk heeft uitgebreid in het stedelijk gebied.

Sleutel, naar LAMBINON & al. (1998):

Fig.4a A. *Sagina apetala* subsp. *erecta*

Fig.4b B. *Sagina apetala* subsp. *apetala* (bron JONSELL, 2001)

- Kelkbladen 1-1,6 mm lang, in de vruchtijd meestal recht afstaand. Bladen tenminste bij de voet met stijve wimperharen (**fig.4a**).*S. apetala* subsp. *erecta*
- = Kelkbladen 1,7-2,2 mm lang, meestal tegen de rijpe vrucht aanliggend. Bladen kaal of de bovenste iets klierharig (**fig.4b**).*S. apetala* subsp. *apetala*

Vicia sativa

Vicia sativa subsp. *nigra* (Smalle wikke) wordt gesplitst in *Vicia sativa* subsp. *nigra* en *Vicia sativa* subsp. *segetalis* (Vergeten wikke).

LAMBINON & al. (1998) noemt *Vicia sativa* subsp. *segetalis* "waarschijnlijk de meest voorkomende ondersoort in het gebied van de Flora, nu eens verward met subsp. *nigra*, dan weer met subsp. *sativa*; twijfelachtig inheems, maar in ieder geval al sinds lang ingeburgerd". Dit geldt waarschijnlijk ook voor ons land!

Onderstaande sleutel, waarin ook subsp. *sativa* is opgenomen, is gebaseerd op LAMBINON & al. (1998), SEBALD & al. (1992) en STACE (1987).

- 1 Deelblaadjes >5 mm breed. Bloemen 18-30 mm lang. Peulen bij rijpheid bruin tot bruingeel wordend, meest zacht behaard, tussen de zaden ingesnoerd *V. sativa* subsp. *sativa*.
- Deelblaadjes 2-6 mm breed. Bloemen 9-26 mm lang. Peulen bij rijpheid donkerbruin tot zwart wordend, kaal, niet ingesnoerd. 2
- 2 Bovenste deelblaadjes 2-3 mm breed, opmerkelijk smaller dan de onderste. Bloem meestal eenkleurig purperroze. Peulen 30-40 mm lang. *V. sativa* subsp. *nigra*
- Bovenste deelblaadjes 3-6 mm breed, niet of nauwelijks smaller dan de onderste. Bloem meestal opvallend tweekleurig: de vlag bleekroze of paarsachtig, de zwaarden purperrood. Peulen tot 70 mm lang. *V. sativa* subsp. *segetalis*

Literatuur

- DIRKSE, G.M., R. BARENDRECHT & C.G. ABBINK-MEIJERINK (1998). *Amaranthus bouchonii* THELL. (Franse amarant) en *A. hybridus* L. (Groene amarant) in Nederland. *Gorteria* 24: 69.
- JONSELL, B. (ed.) (2001). *Flora Nordica* 2.
- KREUTZ, C.A.J. & H. DEKKER (2002). De orchideeën van Nederland, p. 317.
- LAMBINON, J., J. DE LANGHE, L. DELVOSALLE & J. DUVIGNEAUD (1998). Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden.
- REIJERSE, A.I. & P.F. STOLWIJK (2002). *Panicum schinzii* HACK., ingeburgerd in Nederland. *Gorteria* 28: 77.
- SEBALD, O., S. SEYBOLD & G. PHILIPPI (1992). Die Farn- und Blütenpflanzen Baden-Württembergs. Band 3.
- STACE, C.A. (1987). *New Flora of the British Isles*.
- THOMAES, A., K. VAN DER MIJNSBRUGGE & K. DE COCK (2004). Taxonomie, ecologie en verspreiding van inheemse rozen in Vlaanderen.
-